

О.В. МАЗОРЕНКО, ст. викладач ХНЕУ, м. Харків

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Стаття присвячена особливостям оцінки інформаційного середовища функціонування та розвитку підприємства. Визначено структурні елементи інформаційного середовища функціонування та розвитку підприємства. Запропоновано методичний підхід щодо оцінки інформаційного середовища функціонування та розвитку підприємства, який включає кількісну оцінку рівня використання внутрішніх ресурсів функціонування та розвитку підприємства та якісну оцінку рівня стратегічної спрямованості діяльності підприємства.

Ключові слова: інформаційне середовище, функціонування підприємства, розвиток підприємства, методичний підхід, таксономічний показник

Вступ. Сучасні умови мінливості та нестабільності ринкового середовища вимагають від підприємств необхідності накопичення, обробки та використання великої кількості інформації щодо змін в його зовнішньому та внутрішньому середовищі. Так, ефективність функціонування та розвитку підприємства залежить в значній мірі від своєчасності реакції на ці зміни. Таким чином, актуальними питаннями на сьогоднішній день є методи оцінки інформаційного середовища функціонування та розвитку підприємства.

Аналіз основних досягнень та літератури. На сучасному етапі становлення інформаційної економіки питання інформації та інформаційного забезпечення діяльності підприємства висвітлюються в роботах Пушкаря О.І., Грабовського Є.Н., Левицького С.І., Винарика Л.С. та інших [1; 2; 3]. Зазначені автори, в основному, розглядають сутність та етапи інформаційного забезпечення підприємства та не торкаються проблем оцінки інформаційного середовища. Спроби оцінити діяльність підприємства в процесі розвитку та на різних стадіях зустрічаються в роботах [4; 5; 6; 7].

Мета дослідження. Тому метою статті є обґрунтування та розробка методичного підходу щодо оцінки інформаційного середовища функціонування та розвитку підприємства. Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити

такі задачі: визначити структурні елементи інформаційного середовища функціонування та розвитку підприємства, проаналізувати підходи щодо оцінки ресурсів підприємства, розробити методичний підхід, який включає оцінку всіх складових інформаційного середовища.

Результати досліджень. Ефективне функціонування та розвиток підприємства в умовах інформаційної економіки та глобальних інтеграційних процесів можливе лише за достатньої, своєчасної поінформованості. Тому підприємство повинно досліджувати постійно своє інформаційне середовище та проводити його оцінку.

Під інформаційним середовищем функціонування та розвитку підприємства в даному дослідженні будемо розуміти сукупність сфер та умов формування та використання релевантної інформації, яка впливає на функціонування та розвиток підприємства [8, с. 36].

Авторський підхід до структури інформаційного середовища функціонування та розвитку підприємства визначено в роботі [8]. Так, інформаційне середовище функціонування та розвитку підприємства поділяється на внутрішнє інформаційне середовище та зовнішнє, яке представлено безпосереднім та загальним інформаційним середовищем.

Оскільки внутрішнє інформаційне середовище підприємства є більш сформованим та доступним для дослідження, то будемо проводити оцінку саме внутрішнього інформаційного середовища підприємства.

Аналіз робіт [5; 7] дозволив запропонувати структуру внутрішнього інформаційного середовища на основі ресурсного підходу. Адже, як зазначає А.Е. Воронкова в роботі [7], ресурси підприємства виступають не тільки об'єктивною основою процесів функціонування та розвитку, а й сприяють змінам. Так, внутрішнє інформаційне середовище представлено інформацією про техніко-технологічні, кадрові ресурси, інформацією про фінансовий стан і фінансові результати діяльності підприємства, його цілі та стратегію. Саме ці елементи підлягають оцінці.

В роботах [5; 7; 9] оцінка ресурсів підприємства, як правило, реалізується через оцінку потенціалу підприємства.

Слід зазначити, що оцінити кількісно цілі та стратегію діяльності підприємства достатньо складно, тому пропонуємо проводити якісну оцінку цього елементу інформаційного середовища.

Таким чином, оцінку інформаційного середовища функціонування та розвитку підприємства пропонується поділити на дві частини: кількісна оцінка внутрішніх ресурсів підприємства та якісна оцінка стратегічної спрямованості діяльності підприємства. Оцінка внутрішніх ресурсів допомагає виявити існуючий рівень використання ресурсів та характеризує теперішній стан функціонування та розвитку підприємства, а оцінка цілей та стратегії дозволяє оцінити рівень спрямованості підприємства функціонування чи розвиток.

Авторський підхід до визначення етапу функціонування та розвитку підприємства на основі оцінки інформаційного середовища наведено на рис.

В основу кількісної оцінки рівня використання внутрішніх ресурсів підприємства покладено підхід, запропонований Ю.Б. Івановим, О.М. Тищенко, Н.А. Дробитько в роботі [5] на основі розрахунку таксономічного показника рівня розвитку.

Аналіз робіт [4; 5] дозволив сформулювати групи показників інформаційного середовища, що характеризують внутрішні ресурси підприємства. Виділено такі групи показників, що характеризують внутрішні ресурси підприємства: 1) техніко-технологічні ресурси, що представлені коефіцієнтом оновлення, коефіцієнтом вибуття, фондодіддачею, коефіцієнтом пригодності, фондоозброєністю, коефіцієнтом зносу, фондоємністю, механоозброєністю праці, механоозброєністю виробництва; 2) кадрові ресурси, до яких належать темп росту середньооблікової чисельності працівників; темп росту заробітної плати; коефіцієнт плинності кадрів; питома вага робочих, що підготовані до нових професій, в загальній чисельності; питома вага робочих, що підвищили кваліфікацію, в загальній чисельності; питома вага службовців, що пройшли перепідготовку, в загальній чисельності;

Рис. Методичний підхід щодо оцінки інформаційного середовища функціонування та розвитку підприємства

3) фінансовий стан підприємства характеризують маневреність власного капіталу, коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт покриття запасів, коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансової стабільності; 4) фінансові результати підприємства, до яких відносять коефіцієнт оборотності оборотних засобів, коефіцієнт трансформації, коефіцієнт оборотності власних засобів, рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, рентабельність основних фондів, період окупності власного капіталу.

Розглянемо основні етапи кількісної оцінки інформаційного середовища підприємства.

На першому етапі формується матриця коефіцієнтів, що характеризують використання внутрішніх ресурсів підприємства. Значення показників ефективності використання ресурсів за групами, як стверджується в роботі [5], відображає сукупні зміни коефіцієнтів за ряд років, що підкреслює репрезентативність отриманих кількісних оцінок.

Далі проводиться розрахунок звідного показника рівня ефективності використання внутрішніх ресурсів підприємства на основі розрахунку таксономічного показника рівня розвитку, як запропоновано в [5].

Далі необхідно визначити узагальнюючий показник ефективності використання внутрішніх ресурсів підприємства – індекс внутрішнього середовища. Індекс внутрішнього середовища підприємства характеризує ступінь використання ресурсів підприємства: техніко-технологічних, кадрових, ресурсів фінансового стану, ресурсів фінансових результатів підприємства.

Узагальнений показник пропонуємо розраховувати як середнє геометричне окремих показників рівня використання ресурсів за групами ресурсів.

$$I_{BC} = \sqrt[4]{D_{TP} \times D_{KP} \times D_{PFC} \times D_{PFP}}, \quad (1)$$

де I_{BC} – індекс внутрішнього середовища,

D_{TP} – зведений показник використання техніко-технологічних ресурсів,

D_{KP} – зведений показник використання кадрових ресурсів,

D_{PFC} – зведений показник використання ресурсів фінансового стану,

D_{PFR} – зведений показник використання ресурсів фінансового результату.

Значення індексу внутрішнього середовища знаходяться в інтервалі (0;1), при цьому наближення даного індексу свідчить про високий рівень використання ресурсів внутрішнього інформаційного середовища, наближення до 0, навпаки, про низький рівень. Для градації індексу внутрішнього середовища пропонуємо проводити згідно шкали бажаності Харрінгтона. Таким чином, індекс внутрішнього інформаційного середовища може характеризуватись такими рівнями: дуже високий [1,0 – 0,8]; високий (0,8 – 0,63]; середній (0,63 – 0,37]; низький (0,37 – 0,2]; дуже низький (0,2 - 0]

Якісна оцінка інформаційного забезпечення функціонування та розвитку підприємства проводиться з використанням експертного методу та полягає в проведенні анкетування щодо цілей та стратегії функціонування та розвитку підприємства та розрахунку індексу стратегічної спрямованості.

Згідно з визначеннями понять функціонування та розвитку підприємства та особливостями цих процесів, що визначені автором в [10], відмінності функціонування та розвитку полягають в різних реакціях на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища, що проявляються у адаптаційних чи трансформаційних процесах, спрямованості цих процесів на досягнення відповідно поточних та стратегічних цілей тощо. Згідно сутності та особливостей процесів функціонування та розвитку підприємства експертам пропонується відповісти на наступні питання анкети, які характеризують стратегічну спрямованість діяльності підприємства на процеси розвитку, кожне з яких оцінюється за п'ятибальною шкалою: 5 – характеристика присутня у повному обсязі, 4 – характеристика присутня частково, 3 – характеристика скоріш присутня, ніж відсутня, 2 – характеристика скоріш відсутня, 1 – характеристика повністю відсутня:

- 1) діяльність підприємства спрямована на досягнення стратегічних цілей;
- 2) на підприємстві відбуваються трансформаційні процеси, що проявляються в якісних змінах складу, структури та способу функціонування;
- 3) домінуючими факторами, що зумовлюють діяльність підприємства, є зовнішні фактори прямого та побічного впливу;
- 4) підприємство перебуває у перехідному стані;
- 5) підприємство намагається змінити спосіб функціонування на основі зміни цілей та напрямків розвитку;
- 6) у зовнішньому середовищі підприємства відбуваються значні зміни, що впливають на його діяльність;
- 7) у внутрішньому середовищі підприємства відбуваються значні кількісні та якісні зміни;
- 8) активна реакція підприємства на зміни у зовнішньому середовищі, що виявляється у підготовці до змін та зворотному впливі на зовнішнє середовище.

За результатами якісного аналізу формується набір показників, які автор пропонує називати «показники стратегічної спрямованості діяльності».

Далі визначається індекс стратегічної спрямованості діяльності на основі попереднього розрахунку показників спрямованості. Розрахунок індексу стратегічної спрямованості проводиться як середнє арифметичне значення показників, що характеризують стратегію та цілі підприємства.

$$I_{CC} = \frac{I_1 + I_2 + I_3 + \dots + I_8}{8}, \quad (2)$$

де I_{CC} - індекс стратегічної спрямованості діяльності підприємства,

$I_1, \dots, I_n$ - показники стратегічної спрямованості за результатами анкети.

Індекс стратегічної спрямованості діяльності підприємства може характеризуватися трьома рівнями: низький, середній та високий. При цьому високий рівень стратегічної спрямованості свідчить про орієнтацію підприємства на розвиток, а низький рівень – про спрямованість на

функціонування, середній рівень може свідчити про перебування підприємства у перехідному стані чи невизначеність щодо стратегічної спрямованості.

Результатом оцінки інформаційного середовища функціонування та розвитку підприємства є співставлення результатів кількісної та якісної оцінки, що дозволить визначити етап функціонування та розвитку підприємства.

Висновки. Запропонований методичний підхід щодо оцінки інформаційного середовища функціонування та розвитку підприємства дозволяє комплексно оцінити внутрішнє інформаційне середовище, а саме, техніко-технологічні, кадрові ресурси, ресурси фінансового стану та фінансових результатів, цілі та стратегію підприємства. Таким чином, даний методичний підхід може бути використаний підприємствами в рамках аналізу та планування їх функціонування та розвитку.

Список літератури: 1. Стратегическое управление развитием электронного бизнеса и информационных ресурсов предприятия (модели, стратегии, механизмы). Научное издание / А.И. Пушкар, Е.Н. Грабовский, Е.В. Пономаренко. - Харьков: Изд. ХНЭУ, 2005. - 480 с. 2. *Левицький С. І.* Інформаційні системи на підприємствах: розвиток теорії та практики: Монографія / [С. І. Левицький, Р. М. Лепа, Ю.О. Коваленко, О. В. Фінагіна, К. В. Харіна] ; За ред. М. М. Лепи. – Донецьк: ООО "Юго-Восток, Лтд", 2007. – 250 с. 3. *Винарик Л. С.* Информационная экономика: становление, развитие, проблемы / Л. С. Винарик, А. Н. Щедрин, Н. Ф. Васильева. – Донецк: НАН Украины. Ин-т экономики пром-сти, 2002. – 312 с. 4. *Отенко И.П.* Методологические основы управления потенциалом предприятия. Научное издание. – Харьков: Изд. ХНЕУ, 2004. – 216 с. 5. Конкурентоспособность предприятия: оценка, диагностика, стратегия. Научное издание / Ю.Б. Иванов, А.Н. Тищенко, Н.А. Дробитько, О.С. Абрамова. – Харьков: Изд. ХНЕУ, 2004. – 256 с. 6. *Гончаров В. М.* Формування стратегії управління розвитком промислового підприємства на основі показників ефективності: Монографія / В. М. Гончаров, М. В. Макаренко, В. Ю. Припотень. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В.Даля, 2007. – 136 с. 7. Развитие потенциала предприятия в условиях экономики знаний: монография / А.Е. Воронкова, Ю.С. Погорелов, Д.К. Воронков; за заг. ред. А.Е. Воронковой, Ю.С. Погорелова. - Луганськ: Ноулідж, 2012. - 380 с. 8. Мазоренко О. В. Визначення структури інформаційного середовища функціонування та розвитку підприємства // Управління розвитком : Збірник наукових статей. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2008. – № 18. – С. 35-38. 9. *Погорелов Ю.С.* Оцінювання та моделювання розвитку підприємства: монографія / Ю.С. Погорелов. – Луганськ: Глобус, 2010. – 512 с. 10. *Лепейко Т. І.* Розкриття сутності функціонування та розвитку підприємства / Т. І. Лепейко, О. В. Мазоренко // Економіка : проблеми теорії та практики : Збірник наукових праць. – Випуск 232 : В 5 т. – Т. V. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2007. – 298 с. – С. 1226-1231.

УДК 65.012.45

Методические аспекты оценки информационной среды функционирования и развития предприятия / Мазоренко О.В. //

Статья посвящена особенностям оценки информационной среды функционирования и развития предприятия. Определены структурные элементы информационной среды функционирования и развития предприятия. Предложен методический подход к оценке информационной среды функционирования и развития предприятия, который включает количественную оценку уровня

использования внутренних ресурсов функционирования и развития предприятия и качественную оценку уровня стратегической направленности деятельности предприятия.

Ключевые слова: информационная среда, функционирование предприятия, развитие предприятия, методический подход, таксономический показатель.

УДК 65.012.45

Methodical aspects of assessment of the information environment of a company's functioning and development / Mazorenko O.V. //

The article is devoted to the peculiarities of assessment of the information environment of a company's functioning and development. Structural elements of the information environment of a company's functioning and development are defined. Methodical approach of assessment of the information environment of a company's functioning and development that includes quantitative assessment of the level of use of a company's functioning and development internal resources and qualitative assessment of the level of strategic direction of the company is suggested.

Keywords: information environment, functioning of the company, development of the company, methodical approach, taxonomic indicator.